

JANUSZ SKODLARSKI

POLSKA W SYSTEMIE WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ ONZ (1945—1949)

Inicjatywy polskie w Zgromadzeniu Ogólnym i Radzie Gospodarczo-Społecznej; Rola Polski w Europejskiej Komisji Gospodarczej (1947—1949); Działalność Polski w FAO; Udział w międzynarodowych organizacjach finansowych: Międzynarodowym Funduszu Walutowym i Międzynarodowym Banku Odbudowy i Rozwoju; Uwagi końcowe.

INICJATYWY POLSKIE W ZGROMADZENIU OGÓLNYM I RADZIE GOSPODARCZO-SPOŁECZNEJ

Zadania gospodarcze ONZ określa Karta Narodów Zjednoczonych w art. 1 pkt 2 oraz w art. 55 stanowiąc, że ONZ ma przyczyniać się do:

- rozwiązywania międzynarodowych problemów ekonomicznych,
- podnoszenia stopy życiowej, pełnego zatrudnienia i stworzenia warunków ekonomicznego i społecznego postępu i rozwoju¹.

Postanowienia Karty Narodów Zjednoczonych stwarzały poważne możliwości rozwoju międzynarodowej współpracy ekonomicznej. Było to zwłaszcza istotne dla państw opóźnionych w rozwoju gospodarczym oraz tych, które ucierpiały najbardziej w wyniku II wojny światowej. Polska racja stanu zdawała sobie sprawę z nowych możliwości. Postanowiono skorzystać z nadarżającej się szansy.

Na inauguracyjnej I Sesji Zgromadzenia Ogólnego (10 stycznia — 14 lutego 1946 r.) zaprezentowano polskie stanowisko w zakresie współpracy międzynarodowej. Minister spraw zagranicznych, Wincenty Rzymowski, przemawiając na posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego w dniu 16 stycznia 1946 r. oświadczył, iż należy podjąć planowe współdziałanie w celu wyrównania poziomów kulturalno-cywilizacyjnych poszczególnych państw i przyspieszenia ogólnego rozwoju świata².

Rozwój współpracy międzynarodowej w skali światowej stwarzał zapotrzebowanie na organizacje międzynarodowe. W lutym 1946 r. na I sesji Rady Gospodarczo-Społecznej przedstawiono projekty dotyczące utworzenia organizacji wyspecjalizowanych. Polska udzieliła poparcia tej inicjatywie³.

Na jesiennej sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ (23 października — 15 grudnia 1946 r.) stanowisko polskie w zakresie współpracy międzyna-

¹ Karta Narodów Zjednoczonych [w:] *Zbiór statutów i regulaminów organizacji międzynarodowych*, t. I, Warszawa 1961, s. 12—46.

² W. T. Kowalski, *Polityka zagraniczna RP, 1944—1947*. Warszawa 1971, s. 101—102.

³ Archiwum Akt Nowych (dalej AAN), Ministerstwo Żeglugi i Handlu Zagranicznego, sygn. 288, k. 159.

rodowej uległo dalszej konkretyzacji. Minister W. Rzymowski wypowiedział się 28 października na rzecz pogłębienia międzynarodowej współpracy ekonomicznej. Szczególnie pilnym zadaniem była odbudowa gospodarcza Europy. Zagadnienie pomocy dla państw zniszczonych przez wojnę było nie tylko humanitarnym obowiązkiem, ale także istotnym posunięciem ekonomicznym, mającym na celu przywrócenie Europie równowagi gospodarczej. Przedstawiciel Polski wyraził nadzieję, iż pomoc międzynarodowa, zapoczątkowana przez UNRRA, będzie kontynuowana i nadal rozwijana⁴.

Na sesji tej podjęto szereg konstruktywnych postanowień. M.in. uchwalono rezolucję wzywającą Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju do podjęcia akcji kredytowej na rzecz państw, które najbardziej ucierpiały w wyniku wojny. Rezolucja ta została uchwalona przy wydatnym udziale Polski i Czechosłowacji⁵.

Delegacja czechosłowacka, która brała udział w I sesji ONZ, interesowała się głównie pracami agend gospodarczych. Dyplomacja czechosłowacka w ONZ przyznawała w tym okresie priorytet problemom ekonomicznym⁶.

W 1947 r. sytuacja międzynarodowa uległa wyraźnemu pogorszeniu. Wywarła ona negatywny wpływ na działalność ONZ. W łonie Narodów Zjednoczonych postępował proces polaryzacji. Kraje demokracji ludowej atakowały politykę USA i jej sojuszników. II sesja ZO ONZ (16 września — 29 listopada 1947 r.) przebiegała pod znakiem wzajemnej krytyki. Polska również ustosunkowała się krytycznie wobec polityki państw kapitalistycznych, jednakże wystąpienie delegata Polski zawierało elementy konstruktywne. Minister spraw zagranicznych Z. Modzelewski, przemawiając 17 listopada 1947 r. na sesji plenarnej, zwrócił uwagę na absurdalne kryteria w przyznawaniu pomocy międzynarodowej. Oburzenie budził zwłaszcza fakt udzielania pomocy zachodnim strefom Niemiec, podczas gdy ofiarom agresji hitlerowskiej ograniczono korzystanie z niej. Odbudowa Europy — oświadczył polski minister — wymaga uwzględnienia potrzeb gospodarczych w skali całej Europy. Przyjęcie kryteriów polityczno-ideologicznych dzieliło Europę na dwa obozy. Z. Modzelewski zapewnił, iż rząd polski będzie przeciwstawiał się tej tendencji i jest gotów zawrzeć układy polityczne, gospodarcze i kulturalne ze wszystkimi wolnymi państwami świata⁷.

Jednym z przejawów zimnej wojny było zastosowanie przez państwa zachodnie polityki dyskryminacji gospodarczej. Zapoczątkowano ją w końcu 1947 r., kiedy Stany Zjednoczone nałożyły embargo na eksport dóbr o znaczeniu strategicznym do Europy wschodniej⁸.

W tej sytuacji realizacja rezolucji przyjętej na I sesji ZO ONZ (wzywała ona Bank do podjęcia akcji kredytowej na rzecz państw zniszczonych przez wojnę) okazała się niemożliwa. Polskie starania o uzyskanie

⁴ „Zbiór Dokumentów” 1946, nr 12. Przemówienie ministra spraw zagranicznych Polski, New York 28 X 1946; „Rzeczpospolita” z 30 X 1946.

⁵ „Rzeczpospolita” z 22 XII 1946.

⁶ J. Kik, *Polityka zagraniczna Czechosłowacji w latach 1943—1947*, Łódź 1977. Maszynopis pracy doktorskiej złożony w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi, s. 283 i 287.

⁷ „Zbiór Dokumentów” 1948, nr 2. Przemówienie ministra spraw zagranicznych Polski Z. Modzelewskiego na II Sesji Ogólnego Zgromadzenia ONZ, New York 17 IX 1947.

⁸ Por. J. Chmurkowski, *Embargo strategiczne*. Warszawa 1971.

pożyczki zakończyły się niepowodzeniem. Państwa najbardziej zniszczone w okresie II wojny światowej nie doczekały się pomocy kredytowej⁹.

Polska była jednym z tych państw, które najbardziej zdecydowanie przeciwstawiały się polityce dyskryminacji w handlu międzynarodowym. Projekt rezolucji w tej sprawie przedłożył 2 listopada 1948 r. ZO minister Z. Modzelewski. Rezolucja, powołując się na zasady współpracy zawarte w Karcie Narodów Zjednoczonych, stwierdzała, że wszelka dyskryminacja w polityce handlowej i kredytowej, mająca na celu stosowanie sankcji lub wywieranie wpływu na wewnętrzną lub zagraniczną politykę innych krajów, powinna być uważana za niezgodną z jej zasadami i suwerennością narodów. W związku z tym rezolucja zalecała: 1) wszystkim państwom członkowskim niestosowanie dyskryminacji gospodarczej, 2) Radzie Gospodarczo-Społecznej i innym organom gospodarczym podległym ONZ oparcie się na tej rezolucji jako na jednej ze swoich zasad w zakresie międzynarodowych stosunków ekonomicznych¹⁰.

Polityce dyskryminacji poświęcone było również przemówienie Z. Modzelewskiego. Przestrzegł on przed niebezpieczeństwem tego rodzaju polityki dla przyszłego rozwoju gospodarki światowej. Każdy kraj ma prawo stosować ograniczenia eksportowe, o ile są one jednakowe dla wszystkich państw — mówił Z. Modzelewski. Jednakże politykę dyskryminacji wprowadzono ze względów politycznych, a nie ekonomicznych. Od marca do września 1948 r. odmówiono wydania tylko Polsce zezwoleń eksportowych na 70 artykułów o wartości 10 mln \$. Ponadto Stany Zjednoczone zastrzegły sobie w układach zawartych z państwami objętymi „Planem Marshalla” możliwość wpływu na ich politykę eksportową do Europy wschodniej¹¹.

Dyskusja nad polską rezolucją była burzliwa i obfitowała w ostre spięcia. Wystąpienia delegatów miały charakter polityczny. Głównymi oponentami delegacji polskiej były Stany Zjednoczone i Wielka Brytania. Przedstawiciele tych państw powoływali się na Kartę Hawańską i byli za liberalizacją handlu na jej zasadach. Delegacja Francji uznała, iż możliwe jest przyjęcie poprawionego projektu rezolucji polskiej. Francuzi wyrazili zaniepokojenie odbudową Niemiec i zgłosili chęć rozwoju stosunków ekonomicznych ze Związkiem Radzieckim. Projekt polski poparły: ZSRR, Czechosłowacja, Jugosławia, Chiny. Przedstawiciel Polski, T. Łychowski, polemizował z wystąpieniami delegatów państw zachodnich. Zarzucił on m.in. Stanom Zjednoczonym politykę dyskryminacji wobec Europy wschodniej oraz udzielanie wszechstronnej pomocy zachodnim strefom Niemiec¹².

W wyniku niepomyślnego głosowania 26 XII 1948 r. ZO odrzuciło projekt rezolucji (6 głosów za przyjęciem, 33 przeciw i 8 wstrzymujących się)¹³.

⁹ AAN, Ministerstwo Przemysłu i Handlu (dalej MPiH), sygn. 47, k. 34—46. Zob. też punkt 4 artykułu.

¹⁰ Tekst rezolucji, „Życie Gospodarcze” 1948, nr 20—21, s. 843.

¹¹ „Zbiór Dokumentów” 1948, nr 9. Przemówienie ministra spraw zagranicznych na III Sesji Ogólnego Zgromadzenia ONZ, Paryż 23 IX 1948.

¹² Documents officiels de troisième session de la l'Assemblée générale, s. 185—267, 333—346 i 347—348.

¹³ *Narody Zjednoczone*, I, część III Sesji ZO, 21 IX—11 XII 1948, Paryż, Warszawa 1949. Dokumenty i materiały, s. 107—110.

Na III Sesji ZO podjęto szereg inicjatyw, mających na celu pomoc w rozwoju krajów słabo rozwiniętych. Batalię w tej sprawie rozpoczęto na forum ONZ już 14 grudnia 1946 r. Następnie, zgodnie z zaleceniami ZO, prace w tym zakresie kontynuowała Rada Gospodarczo-Społeczna. Rada uchwaliła kilka rezolucji (28 marca 1947 r., 12 sierpnia 1947 r., 26 sierpnia 1948 r. i 27 sierpnia 1948), które miały na celu pomoc w rozwoju ekonomicznym oraz podniesienie stopy życiowej w krajach zacofanych¹⁴.

W listopadzie 1948 r. ZO przyjęło rezolucję w sprawie udzielenia pomocy technicznej krajom słabo rozwiniętym. W związku z tym powierzono Sekretarzowi Generalnemu odpowiednie fundusze na utworzenie międzynarodowych zespołów ekspertów, zorganizowanie szkolenia kadry specjalistów z krajów opóźnionych gospodarczo oraz przygotowania ułatwień w zakresie dostaw wyposażenia technicznego do tych państw. Zastrzeżono jednak, iż pomoc techniczna nie może być środkiem obcej ingerencji w sprawy wewnętrzne danego kraju i nie mogą być z nią związane żadne względy natury politycznej¹⁵.

W dyskusji nad zagadnieniami pomocy technicznej delegacja polska wyraziła pogląd, iż w tym zakresie pierwszeństwo powinno przysługiwać obszarom, które ucierpiały najbardziej w wyniku II wojny światowej. Chodziło zatem o aktywniejszą pomoc Europie wschodniej¹⁶.

Jednym z palących problemów było podniesienie poziomu konsumpcji w krajach opóźnionych gospodarczo oraz zniszczonych w wyniku działań wojennych. Ofensywę w tym kierunku podjęła dyplomacja polska. Dnia 17 września 1948 r. na III Sesji ONZ, Oskar Lange, przedstawił w Komitecie II (Ekonomiczno-Finansowy) propozycję Polski w sprawie marnotrawstwa artykułów żywnościowych w niektórych państwach. Inicjatywa polska, która początkowo ograniczała się do przeciwstawienia się negatywnej tendencji, jaką było niszczenie płodów rolnych w celu trzymania wysokich cen oraz nieracjonalnemu zużyciu zboża¹⁷, została rozwinięta w program poprawy żywnościowej świata.

Decydującym czynnikiem warunkującym wzrost konsumpcji w świecie był rozwój rolnictwa zwłaszcza w krajach słabo rozwiniętych. W tym celu, propozycja polska zalecała: wzrost inwestycji w rolnictwie, wykorzystanie możliwości kooperacji instytucji państwowych z rolnikami (podano przykład Polski) oraz zmniejszenie ograniczeń ustrojowych i instytucjonalnych w rolnictwie państw zacofanych. Rozwojowi rolnictwa w krajach słabo rozwiniętych powinna służyć industrializacja. Bez rozwoju przemysłu niemożliwy był rozwój wydajnego rolnictwa. Pomocy finansowej oczekiwano z Międzynarodowego Banku dla Odbudowy i Rozwoju¹⁸.

Poprawa stopy życiowej w krajach słabo rozwiniętych — w myśl

¹⁴ Procès-verbaux officiels du Conseil économique et social quatrième session (28 II—29 III 1947 r.), s. 324—325; cinquième session (19 VII—16 VIII 1947 r.) dokumenty: E/471, E/471/Add. 1, E/472/Add. 2, E/471/Add. 3, E/462, E/462/Add. 1, E/462/Add. 2, E/462/Add. 3 i E/462/Add. 4.

¹⁵ *Narody Zjednoczone*, I część III sesji, op. cit., s. 175.

¹⁶ AAN, MPIH, sygn. 3004, nlb. Stanowisko Polski na forum ZO ONZ, wrzesień 1948 r.

¹⁷ Dla przykładu w Stanach Zjednoczonych część zboża przeznaczono na paszę dla bydła. Pilną kwestią była też ochrona plantacji przed szkodnikami (Documents officiels de la troisième session de l'Assemblée générale, première partie, s. 300—302).

¹⁸ Ibidem, s. 300—307, 333—346 i 350—363.

koncepcji polskiej — była uzależniona głównie od czynników wewnętrznych. Pomoc ONZ powinna stymulować rozwój wewnętrzny tych państw.

Uwieńczeniem długotrwałej dyskusji było przyjęcie przez ZO 17 listopada 1948 r. polskiej rezolucji (A/C.2/142). Wzywała ona, aby zwłaszcza w krajach zacończonych i zniszczonych przez wojnę przedsięwzięto środki, mające na celu zwiększenie wydajności gospodarstw rolnych, unikanie strat powstających skutkiem marnotrawstwa oraz udoskonalenie handlu i dystrybucji. Należało także dążyć do zredukowania uciążliwych obciążeń skarbowych, które kępowały wymianę i konsumpcję artykułów żywnościowych. Rezolucja zwracała się do RG-S i organizacji wyspecjalizowanych, aby poświęciła specjalną uwagę problemom finansowym i technicznym związanym z zaopatrzeniem i produkcją żywności oraz aby zbadała wszelkie inne środki m.in. możliwość stabilizacji cen, które miały wpływ na podniesienie poziomu wyżywienia „niedożywionych grup ludności do poziomu zgodnego z wymogami zdrowotnymi [...]”¹⁹.

O. Lange, przemawiając na sesji plenarnej, zarzucił niektórym państwom, że przy ogólnym powojennym braku żywności na świecie niszczą plody rolne w celu utrzymania wysokich cen. Delegat Polski zaproponował, aby ZO zajęło się w sposób gruntowny kwestią produkcji oraz dystrybucji żywności na świecie. Propozycja polska została przyjęta²⁰.

Prace związane z produkcją i dystrybucją żywności podjęła również delegacja polska w RG-S. Stało się to możliwe dzięki temu, iż w latach 1948—1950 Polska została wybrana na członka Rady. Przedstawiciele polscy przedłożyli m.in. rezolucję, która zalecała Radzie sporządzanie corocznego przeglądu sytuacji gospodarczej świata w zakresie produkcji oraz zapasów żywności. Na podstawie analizy tego raportu RG-S miała zajmować stanowisko wobec węzłowych problemów gospodarki światowej²¹.

Kwestia udzielenia pomocy krajom słabo rozwiniętym, mimo pogarszającej się sytuacji międzynarodowej, była kontynuowana na IX Sesji RG-S (5 lipca — 15 sierpnia 1949 r.) oraz na IV Sesji, ZO ONZ w 1949 r.

Na IX Sesji Rada przyjęła rezolucję o ustanowieniu programu pomocy technicznej dla obszarów opóźnionych w rozwoju gospodarczym. Poprawki wniesione przez delegację polską miały na uwadze zabezpieczenie interesów krajów słabo rozwiniętych. W myśl tej zasady pomoc techniczna powinna prowadzić do uprzemysłowienia poszczególnych państw (rozwój głównie przemysłu ciężkiego), a w rezultacie do zmiany ich struktury ekonomicznej. Podstawowym czynnikiem finansowania rozwoju gospodarczego miały być źródła „lokalne”. Pomoc techniczna nie mogła być związana z warunkami politycznymi lub koncesjami gospodarczymi²². Delegacja polska podtrzymywała tym samym koncepcję rozwoju krajów opóźnionych gospodarczo, którą zaprezentowała na III Sesji ZO ONZ.

¹⁹ *Narody Zjednoczone*, I część III Sesji ZO. op. cit., s. 177—179.

²⁰ *Ibidem*, s. 110—111.

²¹ „Przegląd Międzynarodowy” 1948, nr 2, s. 3—4. Wywiad z ambasadorem Oskarem Lange.

²² Procès-verbaux ... neuvième session, 5 VII—15 VIII 1949, s. 386—390; „Trybuna Ludu” z 18 VIII 1949.

Rezolucja ta pozostawiała jednak możliwości penetracji prywatnego kapitału zagranicznego w gospodarke tych państw. Niemniej kapitał zagraniczny nie mógł prowadzić działalności sprzecznej z interesem narodowym kraju rozwijającego się. Rezolucja dotycząca pomocy technicznej była zatem wyrazem kompromisu dwóch punktów widzenia — socjalistycznego i kapitalistycznego²³.

Przewodniczący delegacji polskiej, ambasador Stefan Wierbłowski, opowiedział się na IV Sesji ZO ONZ za przyjęciem zasad w zakresie pomocy technicznej uchwalonych na IX Sesji RG-S oraz za ustaleniem gwarancji chroniących suwerenność krajów opóźnionych gospodarczo. Przestrzegał on kraje rozwijające się przed wpływami obcego kapitału. Wzrost stopy życiowej na dłuższą metę zapewniał — jego zdaniem — jedynie rozwój gospodarczy danego kraju, a nie doraźna pomoc zagraniczna. Kierując się tą ideą, delegacja polska sprzeciwiła się rezolucji, która opowiadała się za specjalizacją regionalną²⁴. W gruncie rzeczy specjalizacja regionalna zmierzała do utwierdzenia *status quo*, tak bardzo niekorzystnego dla krajów zacofanych. Rezolucja ta spotkała się z szerszą opozycją i została ostatecznie wycofana. ZO przyjęło wniosek delegacji polskiej, który zalecał, aby RG-S w przyszłych pracach brała pod uwagę konieczność ochrony celnej krajów rozwijających się. Ochrona celna miała prowadzić do zmiany niekorzystnej dla nich struktury w handlu zagranicznym, a w konsekwencji oddziaływać stymulująco na rozwój ekonomiczny obszarów opóźnionych gospodarczo²⁵. Większość problemów dyskutowanych na IV Sesji ZO w zakresie pomocy technicznej została pomyślnie rozwiązana. Była to sprawa dość wyjątkowa, biorąc pod uwagę zimnowojenną atmosferę tej sesji.

Realizacja programu pomocy krajom słabo rozwiniętym była uzależniona od dalszych decyzji RG-S i organizacji wyspecjalizowanych. Jednakże Rada nie wypełniała zadań, jakie nakładał nań IX rozdział Karty NZ. Działo się to głównie z tego powodu, że ONZ ograniczał kompetencje Rady np. w stosunku do Banku i Funduszu. Na ten fakt zwrócił uwagę O. Lange, przemawiając na III Sesji ZO²⁶.

Ponadto jednym z przejawów słabości RG-S, a także ZO było nieprzestrzeganie uchwał i zaleceń przezeń wydawanych. Delegacja polska usiłowała zapobiec tej praktyce. W tym celu zgłoszono rezolucję, przyjętą przez ZO, która wzywała Radę do sporządzania corocznych wykazów stwierdzających, czy i w jakim stopniu, zalecenia Zgromadzenia Ogólnego w sprawach gospodarczo-społecznych zostały wykonane przez poszczególne państwa i organizacje²⁷. Poprawa w zakresie funkcjonowania systemu ekonomicznego ONZ w obliczu pogarszającej się sytuacji międzynarodowej, była jednak niemożliwa. Wraz z nasileniem się tendencji zimnowojennych pogłębiał się kryzys ONZ. Organizacje gospodarcze stawały się coraz częściej trybuną, na której dominowały polemiki polityczne. Współpraca gospodarcza, dotycząca istotnych zagadnień mię-

²³ Zob. Resolutions du Conseil économique et social, neuvième session, resolution 222 (IX).

²⁴ „Zbiór Dokumentów” 1949, nr 12 oraz 1950, nr 1, Przemówienia S. Wierbłowskiego z 24 IX 1949 i 16 XI 1949 r.

²⁵ „Zbiór Dokumentów” 1950, nr 1, Przemówienie min. J. Katza-Suchego w II Komitecie w sprawie pomocy dla krajów gospodarczo zacofanych z 4 X 1949 r.

²⁶ Narody Zjednoczone, I część III sesji ZO, op. cit., s. 32.

²⁷ „Przegląd Międzynarodowy” 1948, nr 2, s. 3—4.

dzynarodowych, schodziła na dalszy plan. Poszczególne organizacje zajmowały się z większym powodzeniem problemami mniejszej wagi, często o marginalnym znaczeniu dla gospodarki światowej²⁸.

Polska przeciwstawiała się tej tendencji. Dał temu wyraz T. Łychowski, przemawiając 27 lipca 1948 r. na forum RG-S. Oświadczył on, iż należy podejmować ważne zagadnienia z dziedziny energetyki, metalurgii, transportu i inne²⁹.

Polska opowiadała się nadal za rozwojem suwerennych stosunków gospodarczych ze wszystkimi państwami świata. Konsekwentnie udzielała poparcia idei handlu Wschód—Zachód, wskazując przy tym na niebezpieczne konsekwencje, jakie stwarzał dla handlu międzynarodowego „Plan Marshalla”³⁰.

Polska racja stanu zabiegała o to, aby nie zaprzepaszczono szansy, jaką stwarzała dla Świata ONZ oraz aby nie wypaczono zasadniczej idei współpracy międzynarodowej. Generalny pogląd w tej sprawie wyraził O. Lange: „Dążymy do wzmocnienia Organizacji Narodów Zjednoczonych, do ochrony i zwiększenia jej autorytetu i do zapewnienia jej tej roli w organizacji świata powojennego, jaka przyświecała jej założycielom”³¹.

ROLA POLSKI W EUROPEJSKIEJ KOMISJI GOSPODARCZEJ (1947—1949)

Odbudowa gospodarcza Europy nie była wyłącznie wewnętrznym problemem europejskim. Od uzdrowienia sytuacji ekonomicznej na starym kontynencie zależało w dużej mierze funkcjonowanie gospodarki światowej. Zdawano sobie z tego sprawę w ONZ. Zachodziła zatem pilna potrzeba powołania organizacji ekonomicznej dla Europy.

Propozycję utworzenia tej organizacji wysunęła delegacja polska. Poinformował o tym opinię publiczną Oskar Lange w wywiadzie udzielonym „Przeglądowi Międzynarodowemu”. Stwierdził on m.in.: „Myśl takiej komisji została wysunięta przez przedstawicieli Polski na konferencji w sprawie obszarów zniszczonych, która odbyła się w Londynie latem 1946 r.”³².

Delegacja radziecka odniosła się do tej propozycji z pewną nieufnością, jednakże delegacji polskiej udało się przekonać radzieckich przedstawicieli o „pozytywnej wartości takiej europejskiej komisji gospodarczej, dzięki temu rezolucja na ten temat została uchwalona jednomyślnie”³³.

Jesienią 1946 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ poleciło RG-S jak najszybsze powołanie komisji europejskiej. Stosownie do tego zalecenia Rada na IV sesji 28 III 1947 r. powołała do życia Europejską Komisję Go-

²⁸ T. Łychowski, *Przemówienie w Europejskiej Komisji Gospodarczej*, „Przegląd Międzynarodowy” 1948, nr 15.

²⁹ Procès-verbaux ... septième session, 19 VII—28 VIII 1948, s. 138.

³⁰ AAN, MPiH, sygn. 47, k. 34—36; Procès-verbaux ... huitième session, 7 II—18 III 1949, s. 245—258 i 418—419.

³¹ O. Lange, *W rocznicę podpisania Karty ONZ*. „Przegląd Międzynarodowy” 1948, nr 11.

³² „Przegląd Międzynarodowy” 1948, nr 2, s. 3—4.

³³ „Rzeczpospolita” z 22 XII 1946.

spodarczą (ECE — Economic Commission for Europe). Projekt rezolucji w tej sprawie został zredagowany przez Polskę, Stany Zjednoczone i Wielką Brytanię³⁴.

Głównym celem EKG, zgodnie z artykułem 1a) jej statutu, jest „[...] inicjowanie i uczestniczenie w środkach ułatwiających uzgodnione działanie na rzecz odbudowy gospodarczej Europy, podniesienie poziomu gospodarki europejskiej oraz utrzymanie i umocnienie ekonomicznych więzi między krajami europejskimi oraz innymi krajami świata”³⁵.

Do połowy 1947 r. działalność Komisji koncentrowała się wokół prac organizacyjnych. W okresie tym utworzono następujące komitety techniczne: Węglowy, Stalowy, Drzewny i Transportowy³⁶. Na tym etapie prace Komisji nie natrafiały na poważniejsze przeszkody.

Jednakże w drugiej połowie 1947 r. sytuacja międzynarodowa uległa pogorszeniu. Dyskusje wokół „Planu Marshalla”, a następnie wejście jego w życie doprowadziły do pogłębienia rozbieżności politycznych między państwami kapitalistycznymi a socjalistycznymi. „Plan Marshalla” wywarł bezpośredni wpływ na osłabienie pozycji EKG.

W związku z amerykańską propozycją pomocy gospodarczej pojawił się dylemat wyboru agendy wykonawczej, która pełniłaby funkcje redystrybucyjne. EKG, będąc organizacją ogólnoeuropejską, mogła z powodzeniem podjąć się redystrybucji pomocy amerykańskiej w Europie. Opinię w tym duchu wyraził Sekretarz Generalny ONZ Trygve Lie oraz jego zastępca A. Pelt, którzy uważali, iż istnieją wszelkie przesłanki, aby program pomocy amerykańskiej dla Europy był realizowany w ramach ONZ przez komisję europejską³⁷.

Decydujący głos w tej sprawie miały jednak Stany Zjednoczone. USA dokonały reorientacji swej polityki w zakresie pomocy gospodarczej dla Europy. Porzuciły one koncepcję ogólnoeuropejskiej współpracy pod patronatem ONZ (przykładem takiej pomocy była działalność UNRRA) i podjęły starania, mające na celu zjednoczenie Europy pod egidą amerykańską. W tej sytuacji Stany Zjednoczone zdawały sobie sprawę, że EKG nie będzie odpowiednim instrumentem zapewniającym im wyłączną domenę wpływów w Europie.

W sytuacji, kiedy Związek Radziecki powstrzymał się od udzielenia poparcia komisji europejskiej, a Wielka Brytania i Francja opowiedziały się po stronie USA, koncepcja ONZ-towska została skazana na niepowodzenie³⁸.

Na konferencji paryskiej (12 lipca 1947 r.), pod wpływem Stanów Zjednoczonych, utworzono Komitet Europejskiej Współpracy Gospodarczej (CEEC), któremu powierzono rolę agendy wykonawczej „Planu Marshalla”. W Europie powstała nowa subregionalna organizacja gospodarcza, która przekreślała praktycznie możliwość ogólnoeuropejskiej współpracy ekonomicznej. Spadło tym samym znaczenie EKG. Państwa Europy zachodniej, ze względu na udział w niej Związku Radzieckiego i krajów demokracji ludowej, zaczęły traktować Komisję jako organiza-

³⁴ Rezolucja 36 [IV] Rady Gospodarczo-Społecznej. Dok. E/156, s. 13.

³⁵ Statut Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ. Dok. E(ECE) 395.

³⁶ AAN, MPiH, sygn. 47, k. 48–52; „Gospodarka Planowa” 1947, nr 16, s. 659–660.

³⁷ J. Bielawski, *Czynniki polityczne a działalność Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ*, „Sprawy Międzynarodowe” 1977, nr 7–8, s. 117.

³⁸ Ibidem, s. 117–118.

cję konkurencyjną. Nadzieje na utrzymanie jedności Europy zmalały prawie do zera.

Rząd polski wyraził ubolewanie z powodu eliminowania organów ONZ z programu pomocy amerykańskiej dla Europy. Oświadczył zarazem, iż będzie sprzeciwiał się nadal próbom podziału Europy na dwa obozy. Polska była zainteresowana rozwojem współpracy gospodarczej ze wszystkimi państwami niezależnie od tego, czy znajdowały się one na zachód czy na wschód od Odry i Łaby³⁹.

Kraje kapitalistyczne nie zamierzały jednakże wykonywać zadań wynikających ze statutu EKG. W szczególności uchylały się one od współpracy w zakresie odbudowy krajów zniszczonych przez wojnę. Paradoksem historii (ale nie polityki) będzie coraz bardziej aktywna pomoc państw kapitalistycznych w odbudowie gospodarczej Niemiec zachodnich. Rząd polski przeciwstawiał się tej polityce⁴⁰.

W tym stanie rzeczy Komisja zrezygnowała chwilowo z bardziej ambitnego programu i podjęła się realizacji zadań bieżących, dotyczących głównie likwidacji „wąskich gardeł” w produkcji ważniejszych artykułów, takich jak: węgiel, stal i energia elektryczna. W drugiej połowie 1947 r. utworzono Komitet Energii Elektrycznej, Komitet Mieszkaniowy oraz Komitet Materiałowo-Przemysłowy. Rozbudowano też wcześniej powstałe komitety⁴¹.

EKG nie pogodziła się jednak z tym stanem rzeczy. Mimo pogłębiających się różnic politycznych podjęto próbę urzeczywistnienia koncepcji współpracy ogólnoeuropejskiej. Nowy etap prac Komisji zapoczątkowała III sesja (26 czerwca — 7 maja 1948 r.), na której przedstawiono konstruktywny program dotyczący rozwoju gospodarki europejskiej.

Biorąc pod uwagę potrzeby sytuacji, delegacja radziecka wystąpiła z inicjatywą:

1) utworzenia w ramach Komitetu Przemysłowo-Materiałowego specjalnego podkomitetu przeznaczanego do studiów nad szczególnie ważnymi dla gospodarki europejskiej gałęziami produkcji,

2) utworzenie Komitetu Handlu oraz Komitetu Rolnictwa.

Związek Radziecki domagał się podjęcia akcji zmierzającej do rozszerzenia obrotów handlowych Wschód—Zachód.

Przedstawiciele państw zachodnich wysuwali zarzut, iż inicjatywa radziecka ma charakter propagandowy. III sesja Komisji przebiegała pod znakiem dyskusji politycznych. Dużą aktywność przejawiały delegacje ZSRR i krajów demokracji ludowej⁴². Najostrzejsze w tonie było przemówienie delegata Polski. Stwierdził on m.in.: „Obserwujemy z niepokojem wytwarzający się system preferencji gospodarczych dla pewnych krajów europejskich z pominięciem innych [...] I widzimy w tej akcji załazek niezliczonych zamieszkań i kłopotów dla całej Europy [...]”⁴³.

³⁹ „Zbiór Dokumentów” 1948, nr 2. Przemówienie ministra spraw zagranicznych Polski Z. Modzelewskiego 17 IX 1947 na II Sesji ZO ONZ.

⁴⁰ Zob. Przemówienie polskich mężów stanu oraz noty rządu polskiego wobec kwestii niemieckiej zamieszczone w „Zbiorze Dokumentów” 1948, nr 2 i nr 9 oraz 1949, nr 1, nr 10 i nr 12.

⁴¹ Raport EKG za okres od 15 VI do 31 XII 1947 r. (w:) Procès-verbaux ... Dok. E/603/Add. I.

⁴² Zob. sprawozdanie J. Rudzińskiego z działalności EKG (w:) Procès-verbaux ... sixième session (2 II—11 III 1948 r.).

⁴³ AAN, MPiH, sygn. 47, k. 60.

Jednym z jaskrawych dowodów na to była odbudowa dominacji gospodarczej Niemiec. Polska, mimo że sprzeciwiała się tej tendencji, była jednak za rozwojem stosunków handlowych z Niemcami.

Przedstawiciele polscy w EKG nie ograniczali się tylko do krytyki planu Marshalla. Strona polska starała się aktywizować działalność komitetów technicznych, aby nie dopuścić do przeniesienia spraw, którymi one zajmowały się do organizacji paryskiej. Od połowy 1948 r. państwa zachodnioeuropejskie, w szczególności Wielka Brytania, podejmowały liczne wysiłki, zmierzające do likwidacji komitetów: Stalowego, Energetycznego i Przemysłowo-Materiałowego. Podawano najczęściej dwa argumenty: 1) w komitetach technicznych kraje Europy wschodniej nie biorą czynnego udziału, 2) komitety te spełniły już swe zadania i na obecnym etapie nie realizują nowych. Pierwszy argument był częściowo uzasadniony, bowiem tylko przedstawiciele Polski i Czechosłowacji brali udział w pracach wszystkich komitetów. Czechosłowacy zajmowali wiele ważnych stanowisk w komitetach technicznych⁴⁴.

Polska inicjowała i popierała te kierunki działalności EKG, które prowadziły do odbudowy gospodarczej Europy. W przekonaniu strony polskiej odbudowa Europy wymagała rozwoju handlu międzyeuropejskiego kosztem zmniejszenia importu z USA⁴⁵.

EKG w myśl koncepcji przyjętych na III sesji przystąpiła z dużą konsekwencją do prac nad rozwojem współpracy intereuropejskiej. W sierpniu 1948 r. obradował komitet doradczy w sprawie uprzemysłowienia i handlu. Najwięcej miejsca poświęcono problemom handlu. Poziom wymiany towarowej Wschód—Zachód odbiegał daleko od przedwojennego⁴⁶. Plonem tej konferencji był raport w sprawie wymiany towarowej między Wschodem i Zachodem. W raporcie zakładano, iż do 1952 r. wymiana ta winna wzrosnąć blisko pięciokrotnie w porównaniu z 1948 r. Pięciokrotny wzrost obrotów towarowych intereuropejskich miał uniezależnić Europę od importu amerykańskiego. Raport zalecał spłacanie importu dostawami dóbr inwestycyjnych oraz pomoc techniczną w uruchamianiu urządzeń. Proponowano również ustalenie warunków i wysokości kredytów dla Europy wschodniej. Autorzy raportu dostrzegali pilną potrzebę podjęcia badań w zakresie handlu zagranicznego, a zwłaszcza wypracowania bilateralnych i wielostronnych form handlu zagranicznego⁴⁷.

Tezy zawarte w raporcie miały szansę realizacji tylko w przypadku poprawy sytuacji międzynarodowej. Od lipca do września 1948 r. miały miejsce krótkookresowa zmiana stanowiska USA wobec krajów Europy wschodniej. Stany Zjednoczone udzieliły swego poparcia koncepcji wzmocnienia obrotów handlowych między Europą wschodnią i zachodnią. Intensyfikacja handlu Wschód—Zachód miała zmniejszyć o 1/3 deficyt dolarowy Europy zachodniej. Państwa zachodnioeuropejskie korzystające z planu Marshalla, zgodnie z nowym kursem, miały obowiązek zakupu

⁴⁴ Procés-verbaux ... sixième session. Dok. E/603/Add. I.

⁴⁵ AAN, Centralny Urząd Planowania (dalej CUP), sygn. 1963 A, k. 2—19; MPiH, sygn. 47, k. 84—93.

⁴⁶ W 1947 r. eksport 7 krajów Europy wschodniej do Europy zachodniej osiągnął zaledwie 1/3 stanu przedwojennego, a z ZSRR jedynie 17%. Natomiast import Europy wschodniej z Europy zachodniej wyniósł 41% poziomu przedwojennego, a ZSRR 45% („Życie Gospodarcze” 1948, nr 18, s. 740).

⁴⁷ AAN, MPiH, sygn. 47, k. 74—81.

towarów w Europie, natomiast w USA tylko wtedy, gdy nie było ich w Europie. Zmiana ta znalazła odbicie w bieżącej wymianie handlowej. W ciągu lipca 1948 r. dotychczasowa lista towarów zakazanych została nieco zredukowana. Oceniano wówczas, iż nawet przy nieznacznym zmniejszeniu napięcia międzynarodowego, rozpocznie się nowy okres w międzynarodowych stosunkach ekonomicznych⁴⁸.

Niebawem Stany Zjednoczone powróciły do starego kursu w polityce zagranicznej. W lutym 1949 r. na I posiedzeniu Komitetu Rozwoju Handlu EKG kraje demokracji ludowej przypuściły atak na amerykańską politykę dyskryminacji. Przedstawiciel Czechosłowacji wniósł projekt rezolucji, w której domagano się, aby Komitet badał zagadnienia związane z polityką dyskryminacyjną. Rezolucja czechosłowacka została jednak odrzucona.

Nie bacząc na politykę amerykańską, Komitet Rozwoju Handlu przygotował w szybkim tempie podstawowe dokumenty w zakresie intensyfikacji handlu europejskiego. Opracowano m.in. program prac dotyczący ułatwień w funkcjonowaniu bieżących obrotów międzyeuropejskich. Komitet Rozwoju Handlu w dalszych swych pracach proponował przygotowanie umów wielostronnych. Propozycje te nie zostały zrealizowane, ponieważ Komitet w wyniku pogorszenia się sytuacji międzynarodowej, nie wznawiał swej działalności aż do 1954 r.⁴⁹

Na specjalną uwagę zasługuje stosunek Polski wobec handlu Wschód—Zachód. Mimo zmiany sytuacji międzynarodowej założenia polskiej polityki handlowej nie uległy zmianie. Zachowując priorytet handlu ze Związkiem Radzieckim i krajami demokracji ludowej, zakładano nadal rozwój wymiany towarowej między Europą wschodnią i zachodnią. Strona polska widziała potrzebę zawierania dodatkowych porozumień multilateralnych obok układów bilateralnych, umożliwiających pełniejsze wykorzystanie tych możliwości obrotu, które w umowach dwustronnych nie mogły być wykorzystane z powodu „niedopasowania się” partnerów. Ważną rolę mogły również spełnić porozumienia długoterminowe zawierane między grupą państw wschodnich i zachodnich. Dzięki nim można było zabezpieczyć stałe rynki zbytu oraz stabilność cen. W związku z tym należało, zdaniem strony polskiej, zwiększyć produkcję dóbr inwestycyjnych na Zachodzie, uruchamiając jednocześnie nową produkcję eksportową w Europie wschodniej. Rysowała się także konieczność utworzenia funduszu kredytowego na zakup dóbr inwestycyjnych⁵⁰.

Ponadto przedstawiciele polscy wystąpili z inicjatywą utworzenia funduszu międzynarodowego w celu odmrożenia nadwyżek clearingowych, podjęcia współpracy zmierzającej do ułatwienia transakcji trójkątnych, udoskonalenia systemu finansowania w obrotach bilateralnych oraz skoordynowania zamówień inwestycyjnych.

Polscy dyplomaci wnosili konstruktywny wkład w działalność Komitetu Rozwoju Handlu. Tadeusz Łychowski był przewodniczącym jednej z grup roboczych⁵¹.

⁴⁸ AAN, MPiH, sygn. 3004, nlb. Sytuacja na terenie międzynarodowych organizacji gospodarczych, 4 XI 1948.

⁴⁹ Ibidem, sygn. 280, k. 316.

⁵⁰ Ibidem, sygn. 47, k. 84—93. Raport w sprawie Europejskiej Komisji Gospodarczej.

⁵¹ Ibidem, k. 39—40 oraz sygn. 3752, k. 1—12.

Najbardziej jednak głos Polski liczył się w Komitecie Węglowym, który był kontynuatorem Europejskiej Organizacji Węglowej. Dyrektorem komitetu został przedstawiciel USA, Jeffers, a pierwszym wicedyrektorem przedstawiciel Polski, W. Ciszewski. Stany Zjednoczone i Polska, jako główni dostawcy węgla dla Europy, wywierali decydujący wpływ na tok prac komitetu⁵².

W maju 1948 r. przedstawiciele Polski wyszli z inicjatywą, mającą na celu zabezpieczenie priorytetu dla węgla europejskiego, zakładającą stopniową likwidację importu amerykańskiego. Komitet wyraził opinię, że Europa powinna stać się samowystarczalna w zakresie węgla. Jednakże rezolucja polska o priorytecie węgla europejskiego spotkała się z silną opozycją ze strony Włoch, Holandii, Szwajcarii oraz Austrii. Podnoszono najczęściej zarzut, iż Polska chce narzucić własne, korzystne dla siebie warunki (ceny, gatunki) państwowemu importerskiemu. Dzięki poparciu USA, państw skandynawskich i Francji koncepcja polską udało się przeformułować. Stany Zjednoczone traktowały eksport węgla jako jedną z form pomocy Europie i nie były zainteresowane jego rozwojem. Rezolucja zapewniająca priorytet węgla europejskiego postanawiała, iż węgiel amerykański może trafić na rynek europejski tylko w przypadku braku węgla europejskiego. Ponadto przewidywała wzmoczoną pomoc dla producentów węgla europejskiego w postaci kredytów oraz dostaw urządzeń i sprzętu górniczego⁵³. Realizacja tego postulatu, z wielu powodów, okazała się zadaniem mało realnym.

Nie była to ostatnia inicjatywa polska na forum Komitetu Węglowego. W 1948 r. Polska przedłożyła rezolucję dotyczącą międzynarodowego planowania wydobycia węgla i jego importu oraz drugą, w której sformułowano generalne cele pracy Komitetu. Eksperti polscy brali również udział w pracach w zakresie przygotowania optymalnych metod utylizacji węgla. Cenione były polskie opracowania z dziedziny górnictwa węglowego⁵⁴.

Polski handel zagraniczny wykorzystał osiągnięcia dyplomatyczne. W latach 1946—1948 eksport węgla przyniósł znaczne dochody dewizowe (powyżej 100 mln \$)⁵⁵.

Na terenie innych komitetów EKG przedstawiciele Polski nie prowadzili tak aktywnej działalności. Wynikało to z taktyki stosowanej przez stronę polską. Aktywność w pracach Komisji dyktowały głównie bezpośrednie interesy, których delegaci polscy bronili w poszczególnych komitetach technicznych.

W okresie 1947—1949 Polska odegrała poważną rolę w EKG. Spośród pełnoprawnych członków Europy wschodniej Polska wykazała się największą aktywnością⁵⁶. Związek Radziecki dopiero na III sesji wyszedł z szerszą inicjatywą. W polskim sprawozdaniu z 1949 r. czytamy: „Związek Radziecki nie ma jednakże bezpośrednich interesów gospodarczych

⁵² Ibidem, sygn. 56, k. 35—41.

⁵³ Ibidem, sygn. 71, k. 42—56; „Przegląd Górniczy” 1948, nr 12, s. 1450.

⁵⁴ Rapport de la Commission économique pour l'Europe (9 V 1948 — 21 V 1949) Dok. E/ECE/104; „Przegląd Górniczy” 1948, nr 12, s. 1450; AAN, MPiH, sygn. 72, nlczb.

⁵⁵ AAN, MPiH, sygn. 71, k. 73—75.

⁵⁶ „Stanowisko Polski w Komisji jest stosunkowo b. silne, niewątpliwie najsilniejsze ze wszystkich mniejszych krajów Europy wschodniej” (ibidem, k. 67).

i wskutek tego nie bierze udziału w pracach komitetów technicznych i innych organizacji pomocniczych z wyjątkiem Komitetu Handlu (po-
czątkowo brał udział w Komitecie Transportowym)”⁵⁷. Stosunek pozostałych krajów Europy wschodniej był pozytywny wobec EKG, ale poza Czechosłowacją nie przejawiały one większej aktywności. Zainteresowanie Jugosławii pracami Komisji wzrosło dopiero w połowie 1948 r. Wszystkie kraje demokracji ludowej reprezentowane były po raz pierwszy na III sesji. Zaproszono wówczas Rumunię, Węgry, Bułgarię i Albanie w charakterze konsultantów⁵⁸.

EKG stanowiła forum, gdzie podjęto walkę o przyszły kształt ekonomiki europejskiej. Ważne znaczenie miały zwłaszcza takie zagadnienia jak: intensyfikacja handlu Wschód—Zachód, konieczność przebudowy struktury gospodarczej Europy oraz wyznaczenie nowej roli dla gospodarki niemieckiej. Zimna wojna udaremniła jednak wykorzystanie Komisji jako instrumentu współpracy ogólnoeuropejskiej.

Pomyślnie układała się współpraca delegacji polskiej z delegacjami krajów Europy wschodniej. W kwestiach zasadniczych reprezentowały one wspólne stanowisko. Komisja była miejscem „skutecznej i poważnej” propagandy dorobku krajów Europy wschodniej. Ponadto dobrze układała się współpraca przedstawicieli Polski z przedstawicielami państw skandynawskich i Francji. W czerwcu 1948 r. Francja wystąpiła z propozycją koordynacji polityki polskiej i francuskiej w zakresie europejskich spraw gospodarczych⁵⁹. Również i temu zamierzeniu stała na przeszkodzie zimna wojna.

Polska, ze względu na swój wkład, wywierała poważny wpływ na dalszą egzystencję EKG. Wiele zależało od postawy strony polskiej. „O ile bowiem ta współpraca stałaby się mniej aktywna [współpraca Polski — J.S.] w przyszłości Komisja traci w zasadzie podstawy, na których się opiera tj. czynnej współpracy wszystkich krajów europejskich [...] kraje zachodnioeuropejskie nie będą widziały żadnego interesu w podtrzymywaniu organizacji, która nie stanowiłaby właściwego miejsca dla wspólnych narad wszystkich krajów Europy w zakresie spraw gospodarczych wykraczających poza bilateralne umowy handlowe. Powyższych konsekwencji obawiać się należy przy alternatywie traktowania Komisji wyłącznie jako forum politycznego” — głosił polski raport z 17 września 1949 r.⁶⁰ Zgodnie z tymi założeniami wiceprzewodniczącym na IV sesji EKG (9—21 maja 1949 r.) został wybrany delegat polski Jacek Rudziński. Fakt ten określał pozycję Polski w EKG.

Strona polska zdawała sobie sprawę, że zachodzi konieczność zmiany taktyki w pracach Komisji. Dotychczas przedstawiciele Polski, kierując się interesem własnego kraju, widzieli możliwości współpracy ogólnoeuropejskiej poprzez pryzmat własnych korzyści, często koniunkturalnych. Okazało się, iż taktyka doraźnych korzyści nie była możliwa do utrzymania na dłuższą metę. Państwa, które prowadziły wyłącznie taką

⁵⁷ Ibidem, k. 92.

⁵⁸ Ibidem, k. 66—69.

⁵⁹ Francja była zainteresowana przede wszystkim rozwojem handlu Wschód-Zachód. Propozycja ta była zaakceptowana przez francuskiego ministra spraw zagranicznych Georges Bidaulta (ibidem, k. 70—72).

⁶⁰ Ibidem, k. 92.

politykę, np. Jugosławia, nie odgrywały większej roli w EKG. Drugą pilną kwestią było uzgodnienie postępowania polsko-radzieckiego „na możliwie wysokim szczeblu” w zakresie wielkiej polityki. Zakładano jednocześnie znaczną swobodę taktyczną w działalności obu delegacji ⁶¹.

DZIAŁALNOŚĆ POLSKI W FAO

Przed II wojną światową, a także w czasie wojny polityka interwencyjna w rolnictwie sprowadzała się głównie do ograniczania produkcji rolnej. Pogłębiający się kryzys żywnościowy nakazywał zmianę dotychczasowych poczynań. Jednym z pierwszych polityków rozumiejących bezskuteczność starych metod był prezydent F. D. Roosevelt. W celu ochrony ludzkości od nędzy i głodu zorganizowano z jego inicjatywy w maju 1943 r. w miejscowości Hot Springs w Stanach Zjednoczonych konferencję międzynarodową poświęconą zagadnieniom rolnictwa i wyżywienia.

Przewodnią ideą konferencji w Hot Springs było przyspieszenie rozwoju rolnictwa przez podniesienie konsumpcji tam, gdzie stała ona na niskim poziomie. Uznano wówczas, iż w tym celu trzeba będzie zmierzać do zwiększenia dochodów uboższych społeczeństw, realizując politykę pełnego zatrudnienia, głównie za pomocą odpowiednich inwestycji finansowanych przez międzynarodowy kapitał. Na konferencji tej powołano do życia Komitet Tymczasowy, który wszczął prace przygotowawcze do utworzenia stałej organizacji wyżywienia i rolnictwa ⁶².

Na posiedzeniu inauguracyjnym w dniu 16 października 1945 r. w Quebec złożono podpisy pod konstytucją, powołując do życia FAO. Obrady konferencji w Quebec przebiegały w duchu przewodnich idei konferencji w Hot Springs. Znalazło to odbicie w przyjęciu zaleceń programowych FAO. Postanowiono prowadzić prace kompleksowe zmierzające do podniesienia produkcji i konsumpcji jednocześnie, aby zadowolić producentów i konsumentów. Uznano, iż głównym środkiem prowadzącym do wzrostu konsumpcji jest zwiększenie zdolności nabywczej ludności. Na ten problem zamierzano zwrócić szczególną uwagę. Ponadto konstytucja FAO przewidywała prowadzenie wspólnych akcji w zakresie wymiany i dystrybucji produktów rolnych ⁶³.

Polska była zainteresowana utworzeniem międzynarodowej organizacji do spraw rolnictwa i wyżywienia. Delegacja polska brała udział w konferencji w Hot Springs. Przedstawiciele Polski aprobowali w pełni nową koncepcję rozwoju rolnictwa światowego. Odpowiadała ona interesom rozwoju polskiego rolnictwa. Delegaci polscy aktywnie uczestniczyli w Komisji Przygotowawczej, domagając się utworzenia Międzynarodowego Biura Żywnościowego oraz przyznawania kredytów na zakup żywności na rynkach międzynarodowych ⁶⁴.

⁶¹ Ibidem.

⁶² AAN, KERM, Podkomitet Międzynarodowych Spraw Gospodarczych (dalej PMSG), sygn. 136, k. 54—62.

⁶³ Zob. *Konstytucję FAO* [w:] *Rapport of the first session of the Conference FAO, Quebec 16 X — 1 XI 1945*, s. 84—89; J. Nowicki, *Struktura i zadania FAO*, „Myśl Współczesna” 1948, t. II, s. 103—113.

⁶⁴ AAN, Polski Komitet Doradczy Współpracy (dalej PKDW) z FAO, sygn. 100, k. 12—15; sygn. 0, k. 4, oraz sygn. 98; Repport ..., op. cit., s. 1—5.

Na konferencję w Quebec delegacja polska przybyła na czele ze Stanisławem Mikołajczykiem. W jej składzie znaleźli się Jerzy Wiszniewski, Stefan Królikowski, Witold Kulerski. Strona polska wystąpiła o silniejsze związanie FAO z innymi międzynarodowymi organizacjami, zwłaszcza z Międzynarodowym Bankiem dla Odbudowy i Rozwoju. W tym wypadku chodziło o zwiększenie wpływu na udzielanie kredytu. Delegacja polska zgłosiła postulat, aby FAO w pierwszej kolejności uwzględniała potrzeby i problemy państw zniszczonych podczas II wojny światowej. Powyższe postulaty, mające generalne znaczenie dla powojennej rzeczywistości, znalazły się w uchwałach konferencji. Przewodniczący delegacji polskiej, S. Mikołajczyk, został wybrany do prezydium oraz do Komitetu Wykonawczego konferencji. S. Królikowski przewodniczył podkomitetowi ds. rolnych. Wybór przedstawicieli Polski do władz konferencji miał poważne znaczenie prestiżowe dla polskiej racji stanu⁶⁵.

W momencie utworzenia FAO prowadziło działalność kilku innych organizacji zajmujących się sprawami rolnictwa i wyżywienia. Zaliczamy do nich UNRRA, Combined Food Board (Połączona Rada Żywnościowa ew. Wspólny Urząd Żywnościowy), EECE oraz Międzynarodowy Instytut Rolny w Rzymie.

FAO, poczynszy od 1946 r., przejmowała stopniowo zakres ich obowiązków. Jednakże nadzwyczajna sytuacja żywnościowa świata, która ujawniła się z całą wyrazistością w 1946 r., podyktowała potrzebę powołania odrębnego organu, zajmującego się wyłącznie doraźnymi problemami żywnościowymi świata.

W maju 1946 r. została zorganizowana przez FAO międzynarodowa konferencja w Waszyngtonie w celu rozważenia niesłychanie trudnej sytuacji żywnościowej świata. Podstawą prac tej konferencji był dokładny obraz sytuacji światowej w zakresie produkcji i potrzeb artykułów żywnościowych, opracowany przez FAO i opierający się na sprawozdaniach otrzymanych z poszczególnych państw. Okazało się, iż na najbliższy rok gospodarczy brakuje na świecie 10 mln ton zboża, licząc tylko 2000 cal na głowę mieszkańca. W analizie zwrócono uwagę na niebezpieczną tendencję, jaką był powrót do ograniczania produkcji rolnej, mimo głodu panującego w wielu krajach świata⁶⁶.

Postanowiono podjąć następujące środki mające na celu opanowanie tej trudnej sytuacji: 1) zalecono prowadzić oszczędniejsze gospodarowanie zasobami w skali światowej, 2) ustalono zasady międzynarodowej kontroli zapasów żywności, 3) zmodyfikowano mechanizm rozdziału zasobów żywnościowych. Uzgodnienia dotyczące ostatniego postulatu stanowiły najważniejsze osiągnięcia konferencji waszyngtońskiej. Już od dłuższego czasu polityka przydzielania środków żywnościowych była przedmiotem krytyki wielu krajów, m. in. Polski. Strona polska przy każdej okazji domagała się zmiany tego systemu. Szczególnie często wyrażali taką opinię przedstawiciele Polski w organizacji UNRRA. Dotychczasowy rozdział światowych nadwyżek żywności dokonywał Combined Food Board, organ będący pozostałością czasów wojny, kiedy podlegał

⁶⁵ AAN, Ministerstwo Przemysłu, Handlu i Żeglugi, sygn. 132/III, k. 31—41; KERM, PMSG, sygn. 136, k. 58—60; PKDW z FAO, sygn. 100, k. 6—9 oraz sygn. 13; Rapport ..., op. cit.

⁶⁶ AAN, PKDW z FAO, sygn. 18, k. 15.

on sztabowi wojsk alianckich. Zasady podziału oraz efektywne przydziały nie były nigdy ujawniane.

Na konferencji w Waszyngtonie podjęto decyzję, umożliwiającą udział wszystkich zainteresowanych państw w podziale nadwyżek żywności. Zapewniono też jawność w prowadzeniu tego rodzaju działalności. Na miejsce CFB utworzono Międzynarodową Doraźną Radę Żywnościową (International Emergency Food Council), która z dniem 1 lipca 1946 r. przejęła jej funkcje. W skład nowego organu weszło ponad 20 państw. Od tego momentu sprawa przydziałów żywności na świecie znalazła się pod szerszą kontrolą międzynarodową. Duży udział w przeprowadzeniu tych zmian miała strona polska⁶⁷.

Zakres działalności IEFEC, mimo iż pełniła ważną funkcję, miał charakter doraźny i dość ograniczony. Nie mogła ona wpłynąć na rozwój rolnictwa i poziom wyżywienia na dłuższą metę. Cel ten można było osiągnąć, mając wpływ na ustalanie cen artykułów żywnościowych na rynkach światowych. Nawoływania do wzrostu produkcji (a nawet pomoc w tym względzie) nie przynosiły właściwych rezultatów. W wielu krajach producenci żywności, obawiając się nadprodukcji, skłonni byli raczej ograniczać produkcję. Niektórzy z nich pamiętali jeszcze kryzys, jaki miał miejsce po I wojnie światowej. Zatem z jednej strony jawiła się pilna potrzeba wzrostu produkcji rolnej, a z drugiej strony przeciwstawiała się tej tendencji konieczność zapewnienia opłacalnych cen na produkty rolne. Były to najtrudniejsze problemy, przed których rozwiązaniem stanęła FAO⁶⁸.

Mając na uwadze te problemy, FAO opracowała projekt Międzynarodowego Biura Żywności, który został przedłożony do dyskusji na II sesji w Kopenhadze (2—13 września 1946 r.). MBŻ byłoby instytucją, która utrzymywałaby ceny najważniejszych artykułów rolniczych na odpowiednim poziomie, uwzględniając opłacalność dla producenta. Regulacja cen artykułów żywnościowych miała być normowana przez skup i sprzedaż rezerw. Aby utrzymać na odpowiednim poziomie ceny, zamierzano prowadzić skup żywności, uzyskując tą drogą międzynarodowe rezerwy artykułów żywnościowych⁶⁹.

Koncepcja ta, eliminując groźbę nadprodukcji, stanowiła poważny czynnik prowadzący do wzrostu produkcji środków żywności. Godziła interesy państw eksportujących żywność (ceny normalnego rynku miały być dość wysokie dzięki interwencyjnym zakupom) oraz państw cierpiących na jej niedostatek (niskie ceny na tzw. specjalnym rynku). Wzrost konsumpcji w krajach zacofanych gospodarczo zamierzano zapewnić, udzielając im środków na inwestycje, które przyspieszyłyby wzrost dochodu narodowego.

Projekt dotyczący utworzenia MBŻ został jednogłośnie zaakceptowany przez wszystkie państwa, biorące udział w konferencji kopenhaskiej. Delegacja polska uczestniczyła w debacie poświęconej tej kwestii. Przewodniczący delegacji polskiej, S. Mikołajczyk, przemawiając na posiedzeniu plenarnym, zwrócił uwagę na konieczność zorganizowania pomocy żywnościowej z uwagi na likwidację UNRRA. IEFEC zakończyła swą działalność w 1948 r. Powołano komisję, która miała przygotować statut

⁶⁷ Ibidem, sygn. 102, k. 5—12; sygn. 15, k. 8 i 40—45.

⁶⁸ Ibidem, sygn. 18, k. 17.

⁶⁹ Ibidem, k. 31.

nowej organizacji. Wśród 16 państw, Polska a także wybrana dzięki jej poparciu Czechosłowacja, brały udział w pracach tej komisji⁷⁰.

W drugiej połowie 1946 r. w Komisji Przygotowawczej dyskutowano nad projektem MBŻ. Początkowo zyskał on powszechne poparcie. Pod wpływem USA Komisja odchodzi jednak od pierwotnego projektu MBŻ. Całość koncepcji została rozdzielona na szereg luźnych umów towarowych. Zrezygnowano z centralnej administracji w zakresie regulowania rynków towarowych. Ograniczono tworzenie rezerw oraz możliwości dostaw towarów na ulgowych warunkach.

Delegacja polska, której najbardziej odpowiadał projekt utworzenia MBŻ, starała się w nowej sytuacji, konsekwentnie forsować istotne wątki pierwotnej koncepcji. Przedstawiciele Polski (E. Wiszniewski, S. Królikowski i L. Domański) podjęli m. in. akcję mającą na celu ustalenie zasady przydziałów towarowych na ulgowych warunkach. Uzgodniono, iż przydziały te będą realizowane jedynie dla pewnych grup ludności. Delegacja polska mając na uwadze, wzrost oddziaływania na rynek światowy, występowała za zwiększeniem liczby międzynarodowych umów towarowych. Propozycja polska dotycząca włączenia produktów hodowlanych do katalogu umów międzynarodowych została przyjęta przez Komisję Przygotowawczą⁷¹.

Przedstawiciele Polski złożyli memoriał sekretarzowi konferencji waszyngtońskiej w sprawie szerszej działalności inwestycyjnej IBRD w zakresie budowy chłodni i przetwórnicy artykułów hodowlanych na całym świecie, a zwłaszcza w zniszczonej Europie⁷². Dopiero wówczas możliwe byłoby przekształcenie tymczasowych porozumień towarowych w zakresie produktów hodowlanych, tłuszczów, owoców i ryb w trwałe umowy międzynarodowe.

Ujemny wpływ na współpracę w zakresie rolnictwa i wyżywienia wywarł plan Marshalla. W lipcu 1947 r. Sekretariat FAO poinformował komitety narodowe, że zamierza współpracować z konferencją paryską w związku z przygotowywanym planem Marshalla. Polski Komitet stał na stanowisku, iż FAO nie powinna angażować się w prace tej konferencji. „Byłoby to bardzo nieszcześliwe pociągnięcie wobec stanowiska wszystkich państw środkowej i wschodniej Europy i mogłoby utrudnić zjednoczenie tych krajów, które do FAO jeszcze nie należą” — pisał S. Królikowski do władz FAO⁷³. Jego zdaniem należało brać przykład z EKG, która nie włączyła się do konferencji paryskiej. FAO powinna opracować najważniejsze problemy związane z rolnictwem i wyżywieniem w porozumieniu z EKG. S. Królikowski zwrócił uwagę jeszcze na jedno niebezpieczeństwo ujawniające się w działalności FAO: „[...] nie potrzebuje dodawać, jak niebezpieczna jest sytuacja, że FAO na terenie europejskim zajmuje się sprawami drugorzędnymi zagadnieniami technicznymi [...]”. W sierpniu 1947 r. Sekretarz Generalny PKWD zwrócił się w tej sprawie do Sekretarza Biura Europejskiego FAO: „Doceniając całkowicie inicjatywę Biura Europejskiego w sprawach tech-

⁷⁰ Ibidem, k. 12 oraz sygn. 70a i sygn. 103, k. 24—34.

⁷¹ AAN, Ministerstwo Rolnictwa i Reform Rolnych, sygn. 468, k. 67—68.

⁷² Do tej kwestii (inwestycji w chłodnictwie i przetwórstwie) powrócił Eugeniusz Wiszniewski na konferencji FAO dotyczącej produkcji warzyw i owoców w Europie, która odbyła się w Rzymie w marcu 1948 r. (AAN, PKDW z FAO, sygn. 111, k. 105—106).

⁷³ AAN, PKDW z FAO, sygn. 15, k. 76.

nicznych i naukowych rolniczych, polskie rolnictwo przywiązuje jednak największą wagę do zagadnień gospodarczych, mianowicie do praktycznej realizacji wskazań zawartych w „Raport of the Preparatory Commission” w zakresie międzynarodowej organizacji obrotu artykułami rolniczymi”⁷⁴.

Kryzys FAO stał się faktem. Próba utworzenia MBŻ — organizacji, która miała posiadać środki materialne i możliwości wykonawcze, zakończyła się fiaskiem. Raport opracowany przez Komisję Przygotowawczą został również w znacznej mierze podważony, ponieważ usiłowania zmierzające do uzgodnienia międzynarodowej umowy pszenicznej zakończyły się niepowodzeniem. Przedstawiciele państw producentów kierowali się tylko własnymi interesami.

Polska, jak wiele innych państw liczyła, iż FAO będzie miała charakter operatywny i wywrze decydujący wpływ na stosunki rolno-żywnościowe świata. Tymczasem nadal pozostawała organizacją o charakterze doradczym.

W połowie 1947 r. przedstawiciele Polski zdawali sobie sprawę, iż FAO nie rozwiąże podstawowych problemów świata. Początkowy optymizm ustąpił miejsca pesymizmowi. Jednakże nadal stosunek Polski do FAO pozostawał pozytywny. Spodziewano się, iż organizacja ta może wiele zdziałać jako międzynarodowe forum dyskusji w zakresie spraw rolno-żywnościowych oraz jako „centralny ekspert”. T. Łychowski uważał, iż „w miarę możliwości też należałoby ją przy każdej sposobności wygrywać na naszą korzyść, czy to w formie uzyskiwania od niej międzynarodowego poparcia przy naszych akcjach na terenie innych organizacji międzynarodowych (np. Banku), czy to w formie przeciwstawiania się nazbyt imperialistycznym poczynaniom takich organizacji, jaką niewątpliwie ma tendencję zostać przyszła Międzynarodowa Organizacja Handlowa (ITO)”⁷⁵.

Na III sesji FAO (25 sierpnia—11 września 1947 r., Genewa) dyskutowano nadal nad kryzysem zbożowym i zastosowaniem ewentualnych środków zaradczych. Podtrzymano propozycje dotyczące zawierania umów towarowych. Uwzględniono obawy producentów zamorskich, którzy domagali się stworzenia gwarancji międzynarodowych dla producentów zboża (ceny)⁷⁶. Polska wniosła szereg szczegółowych uwag w sprawie tworzenia przyszłych porozumień towarowych. Wiceprzewodniczącym Komisji I omawiającej problemy rolne i żywnościowe świata był T. Łychowski. Ostatecznie utworzono zamiast MBŻ (organ wykonawczy) Radę Żywnościową FAO. Przedstawiciele Polski i Czechosłowacji uzgodnili, iż w pierwszej kadencji wejdzie do Rady Czechosłowacja, a w następnej Polska⁷⁷. Obrady tej sesji pozbawione były optymistycznego tonu, tak bardzo charakterystycznego dla poprzednich sesji.

W końcu 1947 r. i 1948 r. dyskutowano nadal w FAO nad aktualnym i przyszłym stanem rolnictwa i wyżywienia. Dużo o potrzebie rozwoju rolnictwa mówiło się na I sesji Rady FAO (4—11 września 1947 r.) oraz na IV sesji konferencji FAO (15—29 listopada 1948 r.)⁷⁸.

⁷⁴ Ibidem, k. 91.

⁷⁵ Ibidem, sygn. 107, k. 81—82.

⁷⁶ Rapport of the third session of the Conference FAO, Genewa 28 VIII — 11 IX 1947, s. 21—27.

⁷⁷ AAN, PKDW z FAO, sygn. 107, k. 76—79.

⁷⁸ Ibidem, sygn. 8, k. 9—48. Conseil de la FAO; Repport of the 4th session of the Conference FAO, Washington 15—29 XI 1948, s. 6—32.

Doraźnej poprawy sytuacji żywnościowej świata upatrywano w międzynarodowych porozumieniach towarowych. Z biegiem czasu sprawy związane z przygotowaniem tych umów wymykały się spod kontroli FAO. Wprawdzie strona polska w listopadzie 1948 r. wytknęła FAO bierność w tym zakresie, ale to nie zmieniło biegu rzeczy. Polska opowiadała się za takimi porozumieniami towarowymi, które oprócz stabilizacji cen uwzględniały problemy podwyższenia konsumpcji, zwłaszcza w krajach niedożywionych. Niestety, w 1949 r. zawarto umowę pszeniczną bez udziału FAO, a przygotowana umowa cukrownicza zbliżona była do porozumień kartelowych, które ograniczały produkcję w celu utrzymania cen. W tej sytuacji strona polska podejmuje w FAO działalność o charakterze humanitarno-społecznym. Ten odcinek działalności był coraz mniej widoczny w poczynaniach tej organizacji⁷⁹.

Od 1949 r. FAO koncentruje się w swej działalności na zbieraniu, opracowywaniu i rozpowszechnianiu informacji w zakresie rolnictwa i konsumpcji żywności⁸⁰.

W latach 1945—1949 Polska wykazywała dużą aktywność w pracach FAO. Przedstawiciele Polski brali udział we wszystkich istotnych kierunkach działalności tej organizacji. Przygotowania w zakresie współpracy Polski z FAO spoczywały na barkach Polskiego Komitetu Doradczego Współpracy z FAO. Dzięki ofiarnej pracy tego Komitetu możliwe było podejmowanie licznych inicjatyw i udział w akcjach międzynarodowych FAO⁸¹.

Działalność Polski w FAO koncentrowała się na trzech głównych płaszczyznach działania: 1) udziale w konferencjach, sesjach oraz pracach różnego rodzaju organów FAO; 2) zbieraniu informacji i opracowywaniu sprawozdań i raportów, 3) podejmowaniu akcji mających na celu udzielenie Polsce pomocy w zakresie rolnictwa i wyżywienia.

Przedstawiciele Polski, biorąc udział w akcjach FAO, wnieśli znaczny wkład w wypracowanie koncepcji oraz zasad i form działalności tej organizacji. Strona polska podejmowała inicjatywy w zakresie niesienia pomocy krajom zniszczonym przez wojnę i krajom słabo rozwiniętym, występowała za bardziej sprawiedliwą dystrybucją środków żywności, za regulacją światowego rynku towarowego (produkty pochodzenia rolniczego) oraz za ściślejszą współpracą FAO z IBRD (wpływ na przyznawanie kredytów) i EKG. Nadzieje Polski na rozwiązanie podstawowych problemów rolnictwa i wyżywienia przy udziale FAO okazały się jednak płonne.

Pozytywne rezultaty osiągnęła strona polska w zakresie zbierania i opracowywania informacji. Przygotowano sprawozdania roczne o stanie rolnictwa i wyżywienia w Polsce za lata 1947—1949. Przeprowadzono badania i opracowano raporty dotyczące poziomu spożycia w gospodarstwach chłopskich w 1947 i w 1948 r., przechowywania zboża, chłodnictwa oraz niedoborów pokarmowych u zwierząt domowych. Na potrzeby FAO przygotowano kilka monografii m. in. o reformie rolnej, o organizacji statystyki rolniczej, o organizacji aprowizacji oraz o stanie i potrzebach nauki rolniczej w Polsce. Z inicjatywy PKDW z FAO przystąpiono do prac nad monografią o stanie wiedzy rolniczej w Pol-

⁷⁹ AAN, MPiH, sygn. 47, k. 41—42.

⁸⁰ AAN, PKDW z FAO, sygn. 27, k. 50.

⁸¹ Zob. obszerne materiały na ten temat: AAN, PKDW z FAO, sygn. 13, k. 18 i 25; sygn. 14, k. 2—3 i 24; sygn. 15, k. 86—105; sygn. 18, k. 46—47; KEREM, PMSG, sygn. 136, k. 51—52 oraz sygn. 137a, k. 34).

sce. Ponadto sporządzono kartotekę materiału genetycznego, która weszła w skład światowej kartoteki prowadzonej przez FAO. PKWD z FAO rozpoczął prace w zakresie standaryzacji towarów rolno-spożywczych. W 1948 r. opracowano standaryzację ryb⁸².

Rezultaty tej działalności były pozytywnie oceniane przez władze FAO i w znacznej mierze zostały wykorzystane w badaniach i pracach tej organizacji.

Znaczne efekty przyniosły starania Polski mające na celu uzyskanie od FAO konkretnej pomocy. Najbardziej wydatnej pomocy udzielono polskiemu rolnictwu w zakresie zagadnień weterynaryjnych. Do Polski skierowano dwóch światowej sławy specjalistów: dr. Martina Kapłana (pracował ponad rok) i dr. D. L. Stewarda.

W 1947 r. przebywała w Polsce przez dwa miesiące misja ekonomiczna FAO. Zbadała ona m. in. sytuację żywnościową w Polsce, gleby oraz stan zalesienia. Wydatki FAO związane z działalnością tej misji oceniono na ok. 30 tys. dolarów⁸³.

Obok tych bezpośrednich, konkretnych korzyści, warto wskazać na inne korzyści (pośrednie), które odniosła Polska ze współpracy z FAO. Do nich należy zaliczyć możliwość korzystania z opracowań i raportów FAO oraz z rezultatów konferencji i konsultacji, a także z osobistych kontaktów ludzi nauki i ekspertów. Na podstawie analizy dokumentacji PKDW z FAO, daje się zauważyć, iż efekty wdrażania tych osiągnięć były stosunkowo niewielkie.

Rząd polski 25 IV 1950 r. zgłosił wystąpienie Polski z FAO. W nocie rządu polskiego do Dyrektora Generalnego FAO stwierdzono, iż organizacja ta zawiodła nadzieje pokładane w niej przez Polskę i nie wypełniła swych zadań przewidzianych w Konstytucji. FAO nie udzieliła Polsce dostatecznej pomocy w odbudowie rolnictwa. Nie potrafiła też wpłynąć na IBRD, który odmówił Polsce pożyczki przeznaczonej w znacznej części na odbudowę rolnictwa. Doraźna Rada Żywnościowa (IEC) opanowana całkowicie przez Stany Zjednoczone, odmówiła Polsce w 1947 r. przydziału zboża z rynku światowego. Jak stwierdziła nota, FAO nie potrafiła oprzeć się „polityce rządu Stanów Zjednoczonych, który przeciwstawia się jakiegokolwiek inicjatywie zmierzającej do rozwinięcia FAO w ośrodek prawdziwej współpracy międzynarodowej w dziedzinie rolniczej i żywnościowej i dąży do wyzyskania swego stanowiska na światowym rynku rolniczo-spożywczym dla własnych, imperialistycznych celów”⁸⁴.

UDZIAŁ W MIĘDZYNARODOWYCH ORGANIZACJACH FINANSOWYCH: MIĘDZYNARODOWYM FUNDUSZU WALUTOWYM I MIĘDZYNARODOWYM BANKU ODBUDOWY I ROZWOJU

W czasie drugiej wojny światowej i po jej zakończeniu większość państw europejskich odczuwała trudności walutowe. Działania wojenne oraz będące ich konsekwencją zniszczenia spowodowały spadek eksportu

⁸² Zob. materiały szczegółowe na ten temat: PKDW z FAO, sygn. 22, k. 11—14; sygn. 23, k. 1—2; sygn. 15, k. 111—112, 135—136 i 153; sygn. 34, 36, 38, 131, 132, 133, 134, 135 i 136 oraz KERM, PMSG, sygn. 137C.

⁸³ AAN, PKDW z FAO, sygn. 39, 40, 41 i 42. Materiały dotyczące Misji.

⁸⁴ „Zbiór Dokumentów” 1950, nr 6. Nota Rządu Polski do Dyrektora Generalnego ONZ dla Spraw Wyżywienia i Rolnictwa, Warszawa 25 IV 1950 r.

tych państw. Brak nadwyżek eksportowych uniemożliwił uzyskanie walut zagranicznych. Zaiśniała potrzeba udzielenia wielu państwom międzynarodowej pomocy finansowej. W szczególnie trudnej sytuacji walutowej znalazła się Polska i inne państwa demokracji ludowej.

Jeszcze w czasie trwania drugiej wojny światowej z koncepcją międzynarodowej współpracy finansowej wystąpił wybitny ekonomista John Maynard Keynes. Projekt J. M. Keynesa przewidywał dla krajów udzielających kredytów przymus eksportu kapitału, czyli zmuszał wierzycieli do inwestycji zagranicznych. Miało to kapitalne znaczenie dla wzajemnych rozrachunków, gdyż import byłby spłacany eksportem. Keynes przewidywał wprowadzenie międzynarodowej jednostki rozrachunkowej nazwanej przez niego „Bancor”. Zdawał on sobie sprawę, iż reforma systemu monetarnego, nawet w skali światowej, nie będzie operacją skuteczną, jeśli nie nastąpią głębokie przeobrażenia w handlu międzynarodowym (liberalizacja handlu, uzgadnianie polityki w zakresie obrotu międzynarodowego)⁸⁵.

Z inicjatywy Stanów Zjednoczonych zwołano w lipcu 1944 r. w Bretton Woods konferencję Narodów Zjednoczonych poświęconą zagadnieniom finansowym i walutowym. Brały w niej udział 44 państwa, a wśród nich Polska, Związek Radziecki, Czechosłowacja i Jugosławia. Na podstawie konwencji przyjętej na tej konferencji utworzono równocześnie dwie sprzężone ze sobą organizacje: Międzynarodowy Fundusz Walutowy (International Monetary Fund, IMF) oraz Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju (International Bank for Reconstruction Development, IBRD). Z państw socjalistycznych przystąpiły do IMF i IBRD Polska, Czechosłowacja i Jugosławia. Przedstawiciel Związku Radzieckiego złożył wprawdzie swój podpis pod zawartymi układami, ale ZSRR nie przystąpił do tych organizacji⁸⁶.

Celem IMF było podejmowanie akcji mających na celu rozwój międzynarodowej współpracy walutowej oraz stabilizację walut, ułatwianie rozwoju i zrównoważonego wzrostu wymiany międzynarodowej, udzielanie pomocy w tworzeniu wielostronnego systemu regulowania należności w zakresie bieżących transakcji między członkami, a także usuwanie ograniczeń dewizowych oraz wspomaganie swych członków przez stawianie do ich dyspozycji środków Funduszu⁸⁷.

Do zadań IBRD należało udzielanie pomocy w odbudowie i rozwoju gospodarczym państw członkowskich poprzez ułatwianie inwestycji produkcyjnych (przdziały kredytów), udzielanie pomocy prywatnym inwestycjom zagranicznym (gwarancje, pożyczki), popieranie długofalowego, zrównoważonego wzrostu wymiany międzynarodowej, podtrzymywanie równowagi bilansów płatniczych oraz udzielanie lub gwarantowanie pożyczek międzynarodowych⁸⁸.

Przedstawienie celów i zadań nowo utworzonych organizacji finansowych nie wyjawia głównej idei umów z Bretton Woods. Podstawową

⁸⁵ W. Keller, *Geneza Międzynarodowego Funduszu Walutowego*. „Życie Gospodarcze” 1947, nr 10, s. 426; R. Seidler, *Ocena umów monetarnych w Bretton Woods*. „Myśl Współczesna” 1946, t. II, s. 277–278; J. Jeżewski, *Międzynarodowy Fundusz Monetarny i Bank dla Rozwoju i Odbudowy*. „Myśl Współczesna” 1946, t. II, s. 280.

⁸⁶ M. Morawiecki, *Organizacje międzynarodowe*. Warszawa 1965, s. 311 i 320.

⁸⁷ Dz. U. RP 1948, nr 40, poz. 290. Umowa o utworzeniu Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Bretton Woods 22 VII 1944.

⁸⁸ Dz. U. RP 1948, nr 40, poz. 292. Umowa o utworzeniu Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju Gospodarczego, Bretton Woods 22 VII 1944.

bolączką, której rozwiązania podjęto się na tej konferencji był deficyt dewiz i kruszców w wielu państwach, zwłaszcza europejskich. Traktat z Bretton Woods odrzucał przedwojenną metodę pożyczek zagranicznych jako jedyny i wyłączny środek pomocy dla krajów cierpiących na niedostatek dewiz i złota. Międzynarodowy Fundusz Walutowy miał za zadanie ułatwiać członkom nabywanie potrzebnych im dewiz nie tylko za złoto, ale — i to było novum — za własną walutę. W związku z tym 3/4 wkładu członkowskiego IMF wpłacano w walutach narodowych. Państwa członkowskie ustalały relację swej waluty do złota względnie do dolara amerykańskiego. Zaniechano zatem wprowadzenia międzynarodowej jednostki obrachunkowej, proponowanej pierwotnie przez J. M. Keynesa⁸⁹.

Polska udzieliła pełnego poparcia nowo utworzonym organizacjom finansowym. Rozwiązania z Bretton Woods leżały w interesie polskiej gospodarki, a także innych państw zniszczonych wojną oraz krajów rozwijających się.

Na konferencji w Wilmington Island-Swana (3—11 marca 1946 r.) przeprowadzono wybory do Międzynarodowego Funduszu Walutowego i Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju. Delegacja polska, której przewodniczył prezes Narodowego Banku Polskiego Edward Droźniak, brała aktywny udział we wszystkich komisjach przygotowawczych. Przedstawiciele Polski i Czechosłowacji uzgodnili między sobą główne linie postępowania. W dużej mierze dzięki tej współpracy dyr. Leon Barański został wybrany do grona dyrektorów Banku (ogółem wybrano 18 dyrektorów), a Jan Victor Mladek został jednym z 18 dyrektorów Funduszu. Przewodniczącym Rady Gubernatorów dla obu instytucji został amerykański sekretarz skarbu Vinson. Prezesami IMF i IBRD wybrano również przedstawicieli Stanów Zjednoczonych⁹⁰.

Delegacja polska odniosła znaczny sukces na tej konferencji. Przewodniczący delegacji polskiej przemawiał w części zamykającej obrady. Przedstawiciele polscy nawiązali liczne kontakty z delegatami państw zachodnich. Szczególnie istotne znaczenie dla Polski miały rozmowy (kilkakrotne) z podsekretarzem stanu w Ministerstwie Skarbu USA Harrym Whitem, głównym twórcą układów w Bretton Woods. Był on bardzo życzliwie ustosunkowany do Polaków, zapewnił udzielenie pełnego poparcia w zakresie pomocy gospodarczej Polsce. Delegacja polska przeprowadziła rozmowy z innymi delegacjami, m. in. z brytyjską, na czele której stał lord J. M. Keynes. Związek Radziecki uczestniczył w konferencji na prawach obserwatora⁹¹.

Międzynarodowy Fundusz Walutowy rozpoczął działalność z dniem 1 marca 1947 r. Równocześnie ogłoszona została oficjalna tabela parytetów walutowych, obejmująca waluty 31 spośród 39 państw członkowskich. Stosunki gospodarcze, dalekie po wojnie od stabilizacji, utrudniały ustalenie racjonalnego i stałego systemu parytetu walutowego. Były głosy zalecające wstrzymanie się z ogłoszeniem tabeli parytetów, ale zwyciężyło stanowisko, iż w tym trudnym okresie Fundusz powi-

⁸⁹ AAN, CUP, sygn. 4129, nlczb. Konferencja w Bretton Woods w dniach 1—22 VII 1944 r.; F. Młynarski, *Główny sens planu Bretton Woods*. „Spółdzielczy Przegląd Bankowy” 1947, nr 1, s. 9—99.

⁹⁰ AAN, CUP, sygn. 4084A, nlczb. Konferencja monetarna w Wilmington Island-Sawanna, 3 III—11 III 1946 r.

⁹¹ AAN, CUP, sygn. 4084A, nlczb.

nien podjąć działalność, aby przyspieszyć poprawę sytuacji walutowej państw członkowskich⁹².

Działalność Funduszu mogła wpłynąć na poprawę sytuacji walutowej, ale nie mogła jej w pełni uzdrowić. Osiągnięcie tego celu wymagało podjęcia współdziałania międzynarodowego o charakterze kompleksowym. Zwraca na to uwagę pierwszy raport dyrektorów: „Konkretne środki dla nawiązania międzynarodowej współpracy gospodarczej poza dziedziną finansową nie zostały przedsięwzięte w takim stopniu, jak to było spodziewane. Międzynarodowa współpraca polityczna pozostawia wiele do życzenia”⁹³.

Raport zakładał możliwość zmiany parytetów oraz użycie środków Funduszu na pomoc krajom zniszczonym w okresie wojny.

W następnym raporcie jeszcze mocniej akcentuje się fakt, iż stabilizacja walutowa jest uwarunkowana rozwojem produkcji oraz poziomem wymiany międzynarodowej. Fundusz w tym zakresie nie mógł odegrać poważniejszej roli, ponieważ dysponował niewielkimi środkami. Raport zwracał uwagę na potrzebę jedności działania oraz koncentrację środków⁹⁴. Jednakże rok później IMF, wbrew temu, co głosił wcześniej, przekreślił praktycznie tę ideę. W grudniu 1948 r. IMF osłabił przyjętą przez siebie zasadę nieprzeprowadzania transakcji dolarowych z państwami, które przyjęły plan Marshalla, sprzedając Norwegii dolary za złoto. W okresie od 1 marca 1947 r. do 30 września 1949 r. Fundusz umożliwił zakup 12 krajom członkowskim waluty na sumę 640 mln dolarów⁹⁵. Polska prawdopodobnie nie korzystała ze środków płatniczych IMF. Podczas przeprowadzonej kwerendy nie odnaleziono na ten temat żadnej informacji.

Bardziej bezpośredni wpływ na wzrost produkcji przemysłowej mógł wywierać Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju, udzielając państwom członkowskim kredytów na cele inwestycyjne.

Do końca 1946 r. wpłynęły do Banku podania o pożyczki na sumę 2,2 mld dolarów. Polska ubiegała się o kredyt w wysokości 600 mln dolarów, Francja o 500 mln dolarów, Czechosłowacja o 350 mln dolarów⁹⁶. Kredyt, o który ubiegała się Polska, miał być przeznaczony na modernizację przemysłu górniczego oraz podniesienie poziomu gospodarki rolnej i rozbudowę przetwórstwa rolno-spożywczego. Rozwój tych działów gospodarki polskiej miał istotne znaczenie dla gospodarki europejskiej. Europa liczyła na coraz większy eksport polskiego węgla i żywności⁹⁷.

Mimo tych ważkich argumentów, sprawa przyznania pożyczki Polsce, natrafiła na ogromne trudności. Najpoważniejsze z nich wynikały z gry politycznej, którą z coraz większą konsekwencją prowadziły Stany

⁹² *Międzynarodowy Fundusz Walutowy o progu swej działalności*. „Gospodarka Planowa” 1947, nr 3, s. 120.

⁹³ *Międzynarodowy Fundusz Monetarny*. „Spółdzielczy Przegląd Bankowy” 1947, nr 1, s. 72—73.

⁹⁴ *Raport Międzynarodowego Funduszu Monetarnego*. „Gospodarka Planowa” 1947, nr 18, s. 738—739.

⁹⁵ M. Dietrych, *Światowa sytuacja walutowa w 1948 r.* „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego” 1949, nr 2, s. 115.

⁹⁶ „Etudes et conjoncture économique mondiale” 1947, nr 11, s. 9; „Spółdzielczy Przegląd Bankowy” 1947, nr 3, s. 281—282.

⁹⁷ AAN, CUP, sygn. 1930, k. 39—230. Materiały z pertraktacji przedstawicieli CUP z Komisją Banku Międzynarodowego.

Zjednoczone i Związek Radziecki. Władze IBRD chciały mieć jasność, na ile Polska jest suwerenna w sprawach gospodarczych. W celu wyjaśnienia tej kwestii przybył z wizytą do Polski w sierpniu 1947 r. Wiliam G. Welk, Główny Dyrektor Wschodnio-Europejskiego Wydziału Pożyczkowego Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju. Jego ocena sytuacji w Polsce w tym aspekcie była pozytywna: „Wielu myślących Polaków wierzy, że — jeśli stosunki między Wschodem i Zachodem nie ulegną dalszemu pogorszeniu i nie dojdą do punktu krytycznego zaostżenia i jeśli Polska w dalszym ciągu stosować się będzie w sprawach ogólnopolitycznych do życzeń Związku Radzieckiego — kraj będzie mógł zachować duży stopień niezależności w kierowaniu sprawami gospodarczymi”⁹⁸.

Sprawa przyznania kredytu Polsce nie posunęła się jednak naprzód, ponieważ w drugiej połowie 1947 r. sytuacja międzynarodowa uległa pogorszeniu. Wraz ze zmianą kursu politycznego nastąpiły zmiany we władzach Banku. Pierwszy prezes Banku E. Meyer ustąpił, nie zdoławszy, mimo usiłowań, zapewnić pomocy krajom zniszczonym wojną. Jego następca, Mac Cloy, reprezentował inne poglądy. W jego przekonaniu IBRD powinien stanowić instytucję ułatwiającą lokaty kapitałów prywatnych tam, gdzie było na nie zapotrzebowanie⁹⁹.

Wstrzymując udzielenie kredytu Polsce i innym państwom Europy wschodniej, IBRD podjął się jednocześnie finansowania specjalnych inwestycji uzupełniających w państwach objętych planem Marshalla. Ponadto władze Banku zdecydowały się przyznać kredyt inwestycyjny dla Zagłębia Ruhry. Decyzje te spotkały się z krytyką przedstawicieli polskich w Radzie Gubernatorów. Wystąpienia delegatów polskich miały charakter antyniemiecki, domagano się w nich przestrzegania statutu¹⁰⁰.

IBRD, zgodnie z postanowieniem statutu (art. IV § 10), miał zakaz prowadzenia wszelkiej działalności o charakterze politycznym, a w swych decyzjach miał nie kierować się względami natury politycznej, a jedynie racjami ekonomicznymi¹⁰¹. Wobec tego, państwa demokracji ludowej, jako najbardziej zniszczone wojną, miały pierwszeństwo w otrzymaniu pomocy kredytowej. Decyzja o przyznaniu kredytu Zagłębiu Ruhry była niezgodna ze statutem IBRD. Podzielone Niemcy nie były państwem członkowskim Banku.

W trzecim kwartale 1948 r. ogólna suma pożyczek udzielonych przez Bank osiągnęła sumę 515 mln dolarów. Przyznano m. in. kredyt Francji w wysokości 250 mln dolarów, Holandii 16 mln dolarów, Chile 16 mln dolarów¹⁰².

W 1950 r. Polska postanowiła wystąpić z organizacji finansowych. Rząd polski 13 marca 1950 r. wystosował notę do prezesa IBRD, w której stwierdzono, że Bank zawiódł nadzieje Polski, nie realizując w stosunku do niej zadań przewidzianych w statucie. Rząd RP wypełnił wszystkie statutowe wymagania, a mimo to Bank odmówił udzielenia Polsce pożyczki. Nie przyznał również pożyczek innym krajom demo-

⁹⁸ Ibidem, k. 174—190.

⁹⁹ Ibidem, k. 260.

¹⁰⁰ AAN, sygn. 1930, k. 246—247; M. Dietrych, op. cit., s. 116.

¹⁰¹ Dz URP 1948, nr 40, poz. 292.

¹⁰² P. Czartoryski, *Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju*, „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego” 1947, nr 6, s. 29—30; Dietrych, op. cit., s. 115—116.

kracji ludowej, powołując się na „istniejące trudności i niepewność polityczną w Europie”. IBRD, będąc pod przemożnym wpływem Stanów Zjednoczonych udzielał pożyczek państwu objętym planem Marshalla oraz popierał ekspansję kapitału amerykańskiego do krajów zacofanych gospodarczo. Rząd polski oświadczył, iż jego przedstawiciele w organach Banku poddawali ostrej krytyce fakt zupełnego podporządkowania Banku polityce Stanów Zjednoczonych. Akcja strony polskiej nie zmieniła jednak dotychczasowej polityki Banku. Rząd polski, nie widząc dalszej możliwości współpracy z IBRD, zgłosił swe wystąpienie zgodnie z art. VI statutu ¹⁰³.

W tym samym dniu rząd polski zawiadomił prezesa Rady Wykonawczej i Dyrektora Naczelnego IMF o swym wystąpieniu z tej organizacji, wysuwając jako główny zarzut podporządkowanie Funduszu polityce USA i brak z jego strony pomocy w rozwiązywaniu powojennych trudności Polski ¹⁰⁴.

UWAGI KOŃCOWE

Analiza działalności Polski w systemie współpracy ekonomicznej ONZ w latach 1945—1949 prowadzi do kilku ogólniejszych spostrzeżeń. Doświadczenia II wojny światowej i nowe założenia ustrojowe wywarły wyraźne piętno na obecności Polski w międzynarodowych organizacjach gospodarczych.

Polska inicjowała bądź też popierała te kierunki współpracy, które przyczyniały się do umocnienia pokoju i pogłębienia przyjaźni między narodami. Współpraca ekonomiczna miała stanowić ważny element w dziele budowy pokoju na świecie. Przedstawiciele Polski bronili suwerenności krajów słabo rozwiniętych i opowiadali się za rozwojem niezależnych stosunków międzynarodowych. Propozycje polskie zmierzwały do rozwiązania palących kwestii społecznych (głód i niedożywienie oraz zacofanie na polu oświaty i kultury) poprzez przeprowadzenie podstawowych reform. Polska broniła uniwersalizmu w zakresie międzynarodowych stosunków ekonomicznych jako podstawowej zasady ONZ. Wskazywano też na potrzebę uwzględnienia czynnika planowania w ekonomice i handlu międzynarodowym. Nie tylko w sferze polityki, ale i w dziedzinie gospodarki, polska racja stanu, popierała współpracę wielkich mocarstw przy wykorzystaniu aktywnej postawy państw mniejszych. Zdawano sobie sprawę, iż tylko taki układ zapewni trwałość i efektywność we współpracy międzynarodowej.

Do 1947 r. Polska preferowała w Zgromadzeniu Ogólnym problematykę polityczną. W płaszczyźnie ekonomicznej zabiegano najczęściej o pomoc w odbudowie Europy ze zniszczeń wojennych. Od 1948 r. w ZO i RG-S wzmożono aktywność w zakresie zagadnień ekonomicznych. Propozycje polskie miały zasięg globalny a charakter głęboko humanitarny.

W EKG przedstawiciele Polski od początku jej powstania wykazy-

¹⁰³ „Zbiór Dokumentów” 1950, nr 6. Nota Rządu Polskiego do Prezesa Międzynarodowego Banku dla Odbudowy i Rozwoju, Waszyngton 13 marzec 1950 r.

¹⁰⁴ Ibidem, Nota Rządu Polskiego do Prezesa Rady Wykonawczej i Dyrektora Naczelnego MFW, Waszyngton 13 III 1950.

wali się dużą aktywnością. Na forum Komisji podtrzymywali oni zasadę współpracy ogólnoeuropejskiej. W działalności praktycznej w niektórych komitetach technicznych kierowali się jednak polityką doraźnych korzyści. W 1949 r. postanowiono w większym stopniu niż dotychczas uwzględnić interesy całej Europy. Decyzja ta, mimo nasilania się tendencji zimnowojennych, miała na celu utrzymanie wąskiego pomostu współpracy między Wschodem i Zachodem.

W obliczu zimnej wojny konsolidowało się w organizacjach gospodarczych ONZ stanowisko państw demokracji ludowej. Do 1947 r. kraje demokracji ludowej nie reprezentowały na forum ONZ wspólnej polityki ekonomicznej. Od 1948 r. państwa te w kwestiach zasadniczych uzgadniały generalną linię postępowania. Delegacja polska od tego czasu nawiązała bliższą współpracę z Czechosłowacją.

ПОЛЬША В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА ООН (1945-1949)

В ООН Польша инициировала либо поддерживала те направления сотрудничества, которые способствовали укреплению мира и углублению дружбы между народами. Экономическое сотрудничество было признано стать важным элементом в деле построения всеобщего мира. Представители Польши защищали суверенность слабо развитых стран и выступали за развитие независимых международных отношений. Польские предложения были направлены на решение назревших общественных вопросов (голод и недоедание, отсталость в области культуры и просвещения) путем осуществления основных реформ — аграрной реформы и индустриализации. Основой развития слабо развитых стран должны были стать внутренние резервы. Помощь ООН призвана была стимулировать внутреннее развитие этих государств. Польские инициативы отличались глобальным масштабом и носили глубоко гуманный характер, например, резолюция, касающаяся неэкономного использования продовольствия.

В Экономической комиссии ООН для Европы (ЭКЕ) Польша выступала за общеевропейское сотрудничество независимо от политических различий. Голос Польши имел наибольший вес в Угольном комитете ЭКЕ, где польские представители выдвинули ряд резолюций и предложений. Среди полноправных членов из Восточной Европы Польша проявила наибольшую активность в работе Комиссии.

Представители Польши внесли значительный вклад в разработку концепции, а также принципов и форм деятельности ФАО. Польская сторона выступала за более справедливое распределение продовольствия и за регулировку мирового рынка сельскохозяйственных продуктов. В связи с рекомендациями ФАО в Польше были проведены исследования и разработаны ряд рапортов и монографий по сельскому хозяйству.

Польша вступила в международные финансовые организации (Международный валютный фонд и Международный банк восстановления и развития), рассчитывая на кредитную помощь. Надежды Польши на получение помощи оказались тщетными. Польша выступила из этих организаций в 1950 г. Сотрудничеству в этой области, как и во многих других, воспрепятствовала усиливавшаяся „холодная война”.

POLAND IN THE UN SYSTEM OF ECONOMIC CO-OPERATION
(1945—1949)

Poland initiated or supported those directions of co-operation in the UN, which contributed to strengthening peace and deepening friendship among nations. Economic co-operation was to constitute an important link of peaceful co-existence in the world. The representatives of Poland defended the sovereignty of underdeveloped countries and spoke for the development of independent international relations. Polish suggestions tended towards solution of urgent social problems (famine and undernourishment, as well as backwardness in the sphere of culture and education) through realization of two basic reforms — the agricultural reform and industrialization. Home resources were to be the basis for the development of underdeveloped countries. The UN aid should stimulate an internal development of these states. Polish initiatives had a global range and a deeply humanitarian character, as e.g., the resolution concerning food wastage.

In the UN Economic Commission for Europe Poland was an advocate of all-European co-operation, irrespective of political differences. The opinion of Poland counted most in the Coal Committee of the European Economic Commission for Europe, where the Polish representatives presented a number of resolutions and suggestions. Poland showed the greatest activity in the works of the Commission among the full-right members of the UN from Eastern Europe.

The representatives of Poland contributed significantly to elaborating a conception, rules and forms of the FAO activity. The Polish side argued for a more just distribution of food and for a regulation of the world market of agricultural products. In connection with the FAO directives, a research on agriculture has been conducted, and a series of reports and monographs on this subject have been prepared in Poland.

Poland joined the international financial organizations (International Monetary Fund and International Bank for Reconstruction and Development), counting on the credit aid. But the hopes of Poland for obtaining international financial assistance proved to be vain. Poland withdrew from these organizations in 1950. The intensifying cold war prevented co-operation in this sphere, as well as in many others.